

David Fernàndez
Anna Gabriel Sabaté

AUGUST GIL MATAMALA
AL PRINCIPI DE TOT HI HA LA GUERRA

Pròleg de Julià de Jòdar

SEMBRA
LLIBRES

TAULA

PRÒLEG DE JULIÀ DE JÒDAR

Pàgina 9

0. HISTÒRIA D'A (I M)

Pàgina 19

1. COM UN RECORD SENSE INFANTESA

Pàgina 31

2. UN NEN EN LA POSTGUERRA

Pàgina 55

3. DEL BALMES A LA UB: «POR EL IMPERIO HACIA DIOS»

Pàgina 73

4. D'UNIVERSITARI A MILITANT: L'OPCIÓ COMUNISTA CATALANA

Pàgina 93

5. VIURE EN CLANDESTINITAT: DE PROFESSIÓ, ADVOCAT DE LA CAUSA

Pàgina 119

6. ELS ANYS DEL PSUC: ENTRAR I SORTIR PELS MATEIXOS MOTIUS

Pàgina 151

7. A L'ESQUERRA DE L'ESQUERRA: L'INTENT D'AUTONOMIA OBRERA

Pàgina 193

8. VEURE-LES VENIR: L'AGONIA DEL FRANQUISME

Pàgina 235

9. RESISTINT DES DEL DRET, RESISTINT DES DE L'INDEPENDENTISME

Pàgina 267

10. CERCANT NOVES FALÇS

Pàgina 303

11. MENTRIMENTRES: DE L'AED A L'OPERACIÓ GARZÓN

Pàgina 339

12. JUBILAR-SE NO ÉS PLEGAR

Pàgina 357

∞. AL FINAL DE TOT HI HA EL(S) PRINCIPI(S)

Pàgina 389

EPÍLEG D'ANNA GABRIEL SABATÉ

Pàgina 417

ÍNDIX ONOMÀSTIC

Pàgina 423

0

[Al principi de tot hi ha un correu electrònic]

**HISTÒRIA D'A
(I M)**

Juliol del 2017 – Maig del 2010

*«La vida d'un no cap en la vida d'un,
sinó en la vida de molts.»*

Feliu Ventura

"RECUÉRDALO TU Y RECUÉRDALO A OTROS,
CUANDO ASQUEADOS DE LA BAJEZA HUMANA,
CUANDO IRACUNDOS DE LA DUREZA HUMANA;
ESTE HOMBRE SOLO, ESTE ACTO SOLO, ESTA FE SOLA.
RECUÉRDALO TU Y RECUÉRDALO A OTROS."

1936
Luis CEREDA

"UNO, UNO TAN SÓLO BASTA
COMO TESTIGO IRREFUTABLE
DE TODA LA NOBLEZA HUMANA"

«Et preguem que amb sàvia saviesa acumulada prenguis en consideració aquesta aparent precipitada carta que, avui, 30 d'abril, en la vigília del 1er de maig, ha pres finalment forma. [...] Res no ens faria aprendre més de l'escola de la vida i de la lluita, de la facultat complexa de la coherència, que escriure a quatre mans les teves memòries. [...] Per saber d'on venim i saber on volem anar [...]. Ens hem atrevit, finalment, a demanar-t'ho per escrit. Però si tenim la sort de poder fer-ho ja parlarem. La bona cuina és a foc lent. No tenim cap pressa. A poc a poc i bona lletra. [...] Sovint has dit que faltava gent que aixequés acta concreta de la realitat. I la teva paraula pot ser per a la gent jove que s'incorpora a la lluita un autèntic revulsiu.»

[Correu electrònic adreçat a August Gil Matamala el 30 d'abril del 2010]

L'enregistradora digital marcava 00:00:00. Vam prémer el botó vermell. REC. I allà va començar una part de la història d'aquest llibre. Perquè, com totes les històries, en realitat havia arrencat molt abans. La memòria sempre és un punt de partida i cadascú va conèixer August Gil Matamala en circumstàncies diferents. A mi em va tocar l'hivern gèlid del 1999, sota la primera *aznaritat*. Tenia vint-i-cinc anys. Sabíem d'ell d'abans, és clar, però aquell dia vaig trucar-li, recomanat per un contacte solidari, per a una urgència antirepressiva: el jutge Baltasar Garzón m'havia malficat en uns informes i la cama esquerra tremolava sola. Vaig entrar al despatx de Rambla, 10 i el primer que vaig veure va ser un enorme quadre que reproduïa el text sencer del Manifest Comunista, amb les lletres perfilant els rostres de Marx i Engels. Després, he dormit moltes vegades sota aquell quadre, al mas garrotxí on ha transcorregut bona part de l'elaboració d'aquest llibre.

Aquell vespre de finals del 1999, portes endins d'aquell cèntric despatx –on ara sabem que, des del 1960, s'hi coïen infinites clandestinitats i bona part de les esperances del moviment obrer– em va rebre un home de posat

britànic, tan alt com tranquil, que imposava de cop serenor i respecte, extremadament atent i callat, que ho escoltava tot i transmetia una sòlida confiança. Em va dir que creia que no passaria res, que fes una mica de guaret sociopolític i que l'avisés de qualsevol novetat. No va passar res. Vaig trucar-li per agrair-li i demanar-li què es devia: «Ja ho trobarem, que diuen al meu poble». L'endemà, en una ciutat invisible i a estones prohibida, vaig trobar en una llibreria *La Barcelona d'ahir. La ciutat desapareguda*, de Josep Maria Huertas Claveria. L'hi vaig portar en gratitud.

El maig del 2005 vaig conèixer Anna Gabriel Sabaté a Mauthausen, amb motiu del 60è aniversari de l'alliberament dels camps nazis. Ens miràvem, no dèiem res i ens enteníem del tot, com si la complicitat vingués d'antic. Feia fred per fora, però a l'interior del camp la feredat ingestionable anava per dins. Aturats i gebrats davant els cent vuitanta-sis graons que pujaven els qui hi van perir, abocats pel penya-segat de la indignitat humana, sota la ignomínia del feixisme.

L'abril del 2007, tots tres ja estàvem enxarxats, després d'haver coincidit en unes moltes iniciatives socials. Aleshores ens desplaçàvem a Sallent per donar suport a la candidatura local de la CUP en les eleccions municipals, on l'Anna tornaria a ser elegida regidora. Ens havíem assabentat que l'August era fill del director de les escoles republicanes sallentines, exiliat el 1939 cap a Argelers i a qui un nen de deu anys no retrobaria fins al 1945 en una visita a la presó Model. Els retalls de tota una vida dedicada a rescabalar els perseguits començava a treure cap i cops. I com pluja fina de memòria, ens deixava xops.

Després tot se'm desdibuixa, no tinc l'enciclopèdica memòria d'elefant que ens ha compartit l'August durant tants anys, llargues converses i unes quantes matinades: però tots dos formen ja part indèstria del sarró de la meua vida, de la cuina comuna de les resistències i de l'escola compartida de l'ètica de la llibertat. Sense ells res seria igual ni un seria el mateix. La primavera del 2010, en un llarg passeig amb l'Anna, perduts pels carrers de Barcelona i sota l'influx d'haver llegit tots dos *L'Orquestra Roja*, vam començar a barrinar una idea que no marxava: què hi havia darrere de tot plegat i de l'elegant silenci de l'August, quin itinerari vital l'havia marcat i per què intuïem que, rere la seva discreció permanent, amb un deix tímid de volguda solitud clandestina, hi havia les entrelínies de la mateixa història negada del país, d'aquelles que l'han defensat i reconstruït des de marges i tangents, sense esperar res a canvi i lluny de la història oficial i dels palaus del poder. En sabíem aleshores, comparat amb ara, molt poc. Però de tant en tant, entre campanya, garrotada i manifestació, ens plovia alguna nova

anècdota: que si havia estat responsable del sector d'intel·lectuals del PSUC, que si havia estat al Consell de Guerra contra *Txiki*, que si havia defensat una munió de causes davant del TOP. Que si quasi el deporten amb l'estat d'excepció del 1969, que si la mili la va suar amb Luis Goytisolo, que si Vázquez Montalbán el va recrear clavat com a advocat laboralista, enmig de les desventures de Pepe Carvalho, a *La soledad del manager...* I, sobretot, ens rescatava la història anònima, al fons a l'esquerra, dels altres noms, esborrats i silenciats, d'una dignitat granítica col·lectiva: Miguel Núñez, Antoni Carrió, Vicente Cazarra, Dolores Sanz de Arellano, Mait Carrasco... i tants i tants en l'aporia inacabable de la intempèrie del camí.

Aquella mateixa primavera –celebrant la vida contra el feixisme que només celebra la mort– li vam escriure un correu electrònic, breu i sincer, explicant-li els nostres plans i les nostres ganes de fer-ne una mena de biografia, lluny dels models egocèntrics habituals i les centralitats narcisistes que tant s'escampen darrerament: l'intentàvem convèncer que un fil roig personal, un itinerari íntim, podria ajudar-nos a entendre la història des de baix, la que sempre se'ns amaga. Aquell correu electrònic va sortir quan faltava un minut per a les deu de la nit del 30 d'abril del 2010. Dues hores abans del Primer de Maig, el dia més roig dels rojos possibles. Malgrat que ens havien dit que ens costaria de convèncer-lo –o potser per que el vam enxampar estranyament desprevingut– ens va respondre, a les 00:19 del 2 de maig, que es podia intentar:

«Estimats amics,

La vostra carta m'ha sorprès, per inesperada, a la vegada que m'ha commogut per la confiança que mostreu en el fet que la meva experiència vital us pugui ser d'alguna utilitat com a “escola de vida i de lluita”. Què més voldria jo que fos així! Tanmateix, no em sento amb el dret de refusar d'entrar en el joc que em proposeu. En primer lloc perquè sou vosaltres, i els termes de la proposta deixen poc marge a la negativa. D'altra banda, perquè reiteradament i des de diferents persones que aprecio he rebut incitacions a escriure les meves memòries, cosa que he anat postposant fins a abandonar-ne definitivament la idea, afectat per un bloqueig insuperable cada vegada que he intentat posar-m'hi... La vostra proposta m'obliga a reconsiderar la possibilitat de trencar aquest bloqueig. En tot cas, estic disposat a intentar-ho, conscient, però, del risc que us pugui decebre. Hi poso una sola condició: si eventualment de tot això en sortís una publicació, ha de quedar clar que vosaltres en sou els autors.

Parlem-ne, doncs. Si més no serà una excel·lent ocasió per veure'ns.
Convoqueu una trobada quan us vagi bé.
Una forta abraçada, August»

No vam trigar gens a fer la primera reunió. Vam encendre l'enregistradora i vam obrir els blocs de notes. I la primera frase que va pronunciar, després d'un llarg silenci, va ser el primer mastegot contra la inèrcia de l'amnèsia: «*Al principi de tot hi ha la guerra*». Després de dir-la, el silenci es va fer de nou. Aviat li vam tornar a escriure una altra carta antiga –feta, pensada i escrita a mà, dèiem: «Per demostrar que la privatització encoberta del servei públic de Correus encara no n'ha malmès la qualitat»– i allà insistíem en el que ens esperonava i motivava. De la primera trobada, l'August ens havia dit que preguntàvem poc. I li responíem: «És veritat. Perquè assistim, com un nen petit quan descobreix el mar, a furetejar en la nostra pròpia història. I això, per a uns joves nascuts sota la democràcia de l'amnèsia i de l'oblit, no és pas poc». Hi dèiem més: «És l'oportunitat que no vam trobar a la Universitat; provar d'entendre un temps i un país i descodificar els interrogants d'un futur col·lectiu en entredit permanent». Aquella carta és del 27 de juny del 2010 des de Ripoll. I dona raons: fet i desfet, un va deixar la carrera de Ciències Polítiques, el tercer any, el dia que a Política Espanyola II li van dir que la transició espanyola «tenia nom propi: Juan Carlos I de Borbón». Els fascicles infumables de la Victoria Prego que *El País* regalava aleshores ens sortien força més barats que la matrícula universitària, ja aleshores pels núvols de l'impossible d'una generació nascuda sota el règim ininterromput de la precarietat. El meu avi republicà, en Saturnino, no havia estat vuit anys empresonat per a haver de suportar lliçons d'amnèsia oficial fetes càtedra. Va ser l'últim dia que vaig anar a la UAB.

Les trobades amb l'August –la bona sort plovent– es van convertir aleshores en una universitat permanent i una càlida escola de classes particulars, de llargues sessions on només emmudíem i on, de tant en tant, aixecàvem la mà per preguntar, repreguntar o contrapreguntar. El màster amb aquell pedagog amagat va durar més de dos anys. Vint-i-vuit mesos compartint-ho tot –taules, cuines, sobretauls, nits–; trobades addicionals amb Julià de Jòdar, Francesc Espinet i Bernat Muniesa; i un munt de correus intercanviats amb les germanes Serra i tantíssimes complicitats que ens anaven desvetllant una xarxa resistent i compromesa construïda feia dècades. Entremig també va aparèixer la correspondència perduda d'exili entre la mare i el pare de l'August, vam poder trobar l'expedient de la depuració franquista contra ell i van anar surant dolors invisibilitzats de la

intrahistòria, cròniques negades de cossos trencats i esperances mai no vençudes. I un munt de fulls volants, informes i pamflets que reclamaven vides dignes per a treballadors i treballadores. En els plec de la memòria, no paràvem d'aprendre, entendre i comprendre. La història de l'August, definitivament, ens havia atrapat magnèticament. Quan acabàvem cada sessió, com sortint de classe, l'Anna i jo xalàvem de tot el que havíem escoltat, llegíem millor i investigàvem més per estar a l'alçada de la *classe* següent.

El setembre del 2012 vam acabar les entrevistes amb els detalls del judici, celebrat a l'Audiència Nacional el 1995, contra els independentistes detinguts el 1992 en l'Operació Garzón. A aquell judici, amb vint anys, ja hi havíem anat en autobusos solidaris. D'allà, del 1995 en endavant i gràcies a les lluites compartides, vam convenir en assemblea que no calia gravar més perquè amb l'Anna ens vàiem prou capaços d'explicar la vida –i miracles– de l'August des d'aleshores i fins avui encara. Aquella tardor, per fi, era l'hora de posar-se a escriure i els dits ja s'escalfaven per entomar el teclat. L'Anna –i en Joan– ho havien transcrit tot en una ingent feinada. Havíem remenat cent llibres i escanejat expedients, desenes de causes i mil materials. L'octubre del 2012, doncs, tot estava a punt. Havia de prendre'm dos mesos sabàtics a la cooperativa per poder capbussar-m'hi en silenci. Però la història de l'August, en un altre sentit imprevist, ens va atrapar també. La mateixa història, però no exactament en la forma que prevèiem, que era començar a motllurar un llibre de vocació coral i ànima col·lectiva: de l'arrel, el tronc i l'escorça de les esperances d'aquest poble.

Contra tot pronòstic, mentre era a la verema zamorana amb els avis, a la Castella més pobra i aixafaterrosa, vaig rebre una trucada inesperada: em deien si podia anar a les llistes de la CUP, a les eleccions convocades després d'una diada independentista multitudinària que havia començat a desbordar el règim del 78. Vaig dir: «Sí, com sempre, poseu-me per allà al mig, com a les municipals». Però l'interlocutor em va dir que no, que aquest cop, d'ensurt en ensurt, es tractava d'anar entre els cinc primers amb possibilitat de sortir diputat. I que tenia vint-i-quatre hores per a decidir-ho. Mai en la vida no m'ho havia plantejat. No vaig dormir gaire, vaig tornar a correuita a l'Assemblea de Molins, es van aprovar les llistes –que tancava un històric advocat laboralista, bregat en mil batalles, normalment les perdudes, que es deia August Gil Matamala–, la campanya electoral frenètica se'ns va cruspir i el novembre vam aterrar, al costat del zoo, al Parlament de Catalunya.

Era la primera vegada que l'altra història compartida de l'August, la de l'esquerra independentista que mai no es va creure el conte de fades de la transició ni va transigir en cap cas amb la reforma impune del franquisme,

entrava a la cambra. L'Anna hi arribaria pocs mesos després, com a coordinadora d'un petit i estressat grup parlamentari. El nostre temps va desaparèixer completament durant quatre anys. Es va volatilitzar i esfumar. I l'hort de la memòria fet amistat el vam estar regant, com vam poder, durant quatre anys. Amb tot, mal mirat i com a mal consol, ens dèiem que el primer dels objectius estava assolit: les memòries íntegres de l'August estaven ja transcrits, per ell i els seus i per nosaltres. I encara més, vist en justa perspectiva: sense tots els aprenentatges d'aquells dos anys –que vam fer servir com a neurona, escut i casc– dubto molt que haguéssim sobreviscut (gràcies Quim Arrufat, gràcies Isabel Vallet) el trencaclosques d'aquella legislatura.

Però mai abans –respecte, treball i autodisciplina–, un projecte compartit tan voluntàriament i nascut amb tantes ganes no s'ha endarrerit tant i ens ha pesat a tones cada dia. La sortida del Parlament, en la bona lògica *cupaire* de la rotació, no va portar millors notícies, malgrat que ho semblés. Exhausts, vam sortir del Parlament sense cap deute. Només un i contret d'abans d'entrar: acabar el llibre. Com a consigna. Però la història –la mateixa que la de l'August, sí– ens havia atrapat: la de la lluita per la raó democràtica de la llibertat política catalana i la justícia social als Països Catalans. Quan un en sortia de diputat, l'Anna en sortia elegida. A hores d'ara, no tinc cap mena de dubte que l'August, en algun moment, ho va donar per impossible i deuria pensar que abans arribaria Godot que aquestes pàgines. Novament ingenu, vaig creure que la sortida del Parlament era el moment oportú: però sortir no és tan fàcil. Fins a l'estiu del 2016, aprofitant les primeres vacances en quatre estius, no vaig poder esbossar el primer capítol. El gener del 2017 encara perfilava el segon. El juny del 2017, empenyat amb mi mateix i gràcies a la sòlida complicitat dels companys i companyes de Coop57, vaig decidir agafar –*sine die*– aquell període laboral sabàtic pendent des del 2012 per poder enllestir el llibre. Li ho devíem. Ens ho devíem. Així havíem quedat amb l'Anna des del primer moment: que a mi em tocava escriure'l. Junts vam començar el projecte i junts l'acabariem. Tots quatre. Quatre? Sí, en aquest viatge la Maribel Giner n'és part imprescindible, l'autèntic bastió de la resistència íntima que defineix l'August: la història d'A és la història d'M.

Avui a la nit, una de la matinada, ja és 21 de juliol del 2017. Deu fer mitja hora que hem acabat el darrer capítol. Només queda revisar i repassar. I el pis petit és ple de caixes que guarden la dignitat, informes que documenten la brutalitat del poder i expedients que refugien la memòria. Temps de recomptes: de les disculpes en curt –pel retard perllongat i mai desitjat– i dels agraiments en llarg –per tot i per tant, pel que vindrà i per tot allò après

que mai no marxarà. Però com tot mecanoscrit cal, set anys després, tornar a l'origen del primer dia. Aquesta és la història d'A, d'August Gil Matamala –i de M, de Maribel Giner–, explicada per ells i narrada i revisitada, quan escriure és escollir, per la nostra mirada. Però no som historiadors ni aquest és un llibre d'història. Tampoc és periodisme exactament, tot i que del resultat en som els únics responsables. És un llibre fet per dos amics a un altre amic i la seva amiga, quan tots dos ens han anat canviant la vida. En el fons hem entrat tant a dins que no en podem sortir i és impossible que ens ho mirrem des de fora: perquè finalment allò que intuïem es confirma. Aquesta és també, i sobretot, la nostra història: una carta a casa. *De te fabula narratur*, quan aquesta història parla també de vosaltres.

L'August, com tants altres anònims que s'han deixat la pell i la vida en la pista de la lluita, forma part del pinyol vermell d'un nosaltres col·lectiu. I sí, clar i català, això no és la història com va passar ni com ens la van explicar, sinó com els va passar, com la van viure i com la van resistir. Quan en el pot petit, fet a foc lent i sempre temps al temps, hi ha la bona confitura. Perquè, finalment, on passen realment les coses? Allà on, em deia un amic, podem conèixer-les i narrar-les; allà on podem estimar-les; allà on podem, a més, canviar-les. Arran de carrer, de barri i de país.

Mirant la taula, estrany enyor anticipat, m'adono que set anys després –i no sé per què– l'enregistradora digital és encara sobre la taula de fusta. Com si no volgués marxar, quan encara avui només cal prémer el *play* per a reentendre-ho tot i tornar a començar, de nou, els cops que calgui. Posar el *play*, el de la memòria contra l'oblit, i escoltar com s'escola un inusual silenci previ. I just després la veu resistent de l'August. Una veu que sura i diu: «...*Al principi de tot, hi ha la guerra...*». I la història que segueix és la que continua...

David Fernández
Vila de Gràcia, Països Catalans
Juliol del 2017

201/53
Capitania General de la 4.ª Región

SECRETARIA DE JUSTICIA

Negociado A

Número

76.663

ENCARTADOS

AUGUSTO GIL CANO
VAS

Por el supuesto
delito de rebe-
lión militar

1835 VILANQUES
BARCELONA

PRIMERA
ASSOCIACIÓ
OBRERA 1840

1843 LA JAMÀNCIA

PRIMAVERA
dels POBLES 1848

1848 MANIFEST
COMUNISTA

LA FRATERNITAT
de CLAVÉ 1850

VAGUES
(EL FACTINES) 1854

EXECUCIÓ
JOSEP BARCELÓ 1855

1864 PRIMERA
INTERNACIONAL

PRIMERA
REPÚBLICA 1868

1871 COMUNA
de PARÍS

RESTAURACIÓ
BORBÒNICA 1874

1879 FIL·LOXERA

SEGONA
INTERNACIONAL 1889

1898 GUERRA
de CUBA

[JOAN OLIVER, 'PERE QUART']

→ SÀPIQUES, COMPANYY

SÀPIQUES, COMPANYY
TU QUE ETS CONSCIENT,
QUE NO TOT ÉS POR,
QUE NO TOT ÉS PLANY,
QUE NO TOT SÓN CRITS
i RABIES i GOPS.

CAL PENSAR TAMBÉ / i MOLT AVIAT
a APRENDRE BEN BE / amb VOCACIÓ
i APLICADAMENT / un OFICI CLAR,
UN TREBALL DECENT. (...)

SI NO, QUÈ SERÀS?
UN NÚMERO MÉS
UN PARÀSIT MÉS
UNA MOSA MÉS.
SI NO VOLS SER ESCLAU
DEL PODRIT DINER, DEL PODER D'UN SOL
O DEL PODER DE MOLTS
FES-TE ABANS ESCLAU de les TEVES MANS
i DEL TEU CERVELL.

114.226

PERSONES DESAPAREGUES
SOTA LA REPRESSIÓ FRANQUISTA
QUE CONTINUVEN ENCARA
EN FOSSES COMUNES

D'UN TEMPS, QUE ÉS TAMBÉ EL NOSTRE

ANNA GABRIEL SABATÉ

«Només canviarà alguna cosa quan actuïn els mateixos oprimits.»
[Ulrike Meinhoff]

Mentre ens acompanya un mar que retorna un punt de calma als temps convulsos que hem triat viure, traguem les darreres correccions d'un llibre que ens ha viscut a nosaltres, més que no pas nosaltres a ell. Se'ns ha ficat dins, hem sentit que ens podíem traslladar a una època, que arribàvem a parlar amb familiaritat de gent a qui no hem conegut ni arribat a tocar. Se'ns ha ficat dins, tant, que n'hem parlat molt, perquè desbordaven les ganes de compartir aprenentatges, com si de tresors mig amagats es tractés. I és que episodis, anècdotes, passatges i moments han estat escampats arreu, en converses i riures, i en plors –alguns. Se'ns fiquen dins els exilis, les pallisses i les presons. Se'ns fica dins, també, el millor de tot: l'afany de canviar-ho tot des de la més pura consciència de ser també part del bàndol dels vençuts.

No recordo que acordéssim, ja d'un bon inici, que seria el David qui l'escriuria, però és un privilegi que les hores que no té, les hagi dedicat a fer-ho. Sense el David i el seu temps, que vol dir la seva intel·ligència i brutal capacitat de treball, no hi hauria llibre. Sense el Julià, en canvi, hi hauria llibre, però amb ell, és senzillament millor.

Memòries d'un temps i d'un país, amb l'August com a excusa, fil o pretext. Aquesta era la voluntat. I ho era parlar del PSUC, de l'autonomia obrera i de l'independentisme d'esquerres, fent aflorar marges i oblits. Perquè és també així com hem après nosaltres a fer política. Així que durant aquest temps, les memòries col·lectives que arrenquen el 1934, però s'expliquen des d'abans i fins l'actualitat, també ens han ajudat a interpretar millor el que hem estat vivint en les nostres vides polítiques.

A Sallent, encara no tenim cap carrer dedicat al pare de l'August, el director de l'Escola pública en la qual el meu avi, els meus pares, el meu germà i jo hem passat mitja infantesa i hem estimat i reivindicat. A Sallent, els carrers ja no es diuen Francisco Ascaso ni República. I encara no sabem qui és qui va desballestar el pis dels Gil Matamala i en va prendre, o destruir, tota la biblioteca. A Sallent, encara ara, quan em vaig decidir a remenar en els arxius municipals la documentació de l'Ajuntament republicà per trobar-hi tot allò que Augusto Gil, com a regidor de l'UGT, va fer pels nens de la guerra evacuats de Madrid o per la mateixa escola, la inquietud va remoure algunes persones. Què busca? Què vol? Mireu bé què demana i de què es fa còpia, què consulta, que no és temps de reobrir ferides.

A casa, quan he parlat del PSUC de l'August, la meva mare, militant del *Partit* i regidora a l'Ajuntament del 1983 al 1987, escolta atònita una història que a ella mai no li va arribar. Militant local, de base, treballadora del tèxtil, amb cap formació universitària i amb poc temps per a ella mateixa, l'única dona regidora entre els comunistes, era l'exemple de com el Partit, el que donava sentit a la vida resistent de tanta gent, finalment, també es construïa per dalt. I en quedaven lluny Claudín, Semprún, el *Guti* o López Raimundo. Tant lluny que, quan una regidora d'un poble com Sallent els convidava a fer una xerrada, ho feien amb veneració i agraïment. D'això viuen també els partits. I és que el llibre ens ha remogut, i ho farà durant molt de temps. Malgrat que ara, això, no sigui l'important.

Potser no ens hem atrevit prou amb algunes coses, perquè no tenir la intenció de pontificar fa ser cautelós, perquè no som nosaltres els qui havíem de parlar. Escriure sobre altres obliga a prendre una posició d'alteritat que et responsabilitza de forma estranya i et fa còmplice de cada contradicció. No s'ha de mitificar res i, a hores d'ara, ja sabem que en la lluita política, i en l'independentisme d'esquerres, com en la vida mateixa, hi ha tantes misèries com virtuts: les hem llegides i les hem conegudes i, potser, ens n'hem estalviat detalls i no les hem descrit totes. Però hem après a no oblidar; retenint el bo per no repetir el pitjor. També perquè hi ha històries que, justament pel dolor que han generat, ens fan porugues. Convidant-nos, però, paradoxalment, a certa valentia, aquell punt mitjà entre la covardia i la temeritat.

I sí. Aquest llibre vol ser una mica de tribut als que sempre queden en la llera de la història, tot esperant que els hàgim pogut fer prou presents i que hagin tornat per no marxar mai més. Ha nascut de dins, perquè a dins és on se'ns han quedat els noms, els empresonats i els exiliats, els que rebien tots els cops, els fills dels vençuts i les dones que resistiren la derrota.

Malgrat que la perspectiva de gènere sigui, precisament, la crònica arraconada d'una absència, el retaule patriarcal de les mil formes del masclisme, les virulentes i les subtils: això també era, és, així. Un tribut també a totes aquelles que van venir de lluny per construir juntes el futur, o que nascudes aquí, intuïen, sabien i sentien –les seves mans, el seu únic capital– que un , finalment, és d'allà des d'on lluita i resisteix.

I, sobretot, amb la necessitat –i el desig– que aquest tribut sigui quotidià, en el dia a dia, quan no hi ha més lluita pel demà que l'estricta present. Perquè bona part del que tenim, els ho devem. Tribut i també autodefensa per als bons i mals moments. Per als bons moments, per recordar amb agraïment que res no plou del cel i que si plovia, plovién bombes. I per quan vinguin mal dades, en els moments difícils, per recordar-nos dels que van resistir, donant-ho tot, en negra nit i foscos temps.

O tornant al final del principi, per quan la guerra acabi al país de l'olivera, teixint un doble reclam. Un homenatge als que ens van precedir en condicions molt pitjors. I un tribut als que vindran, en condicions –esperem– molt millors. De nosaltres depèn.